

активне впровадження нових видів двигунів транспортних засобів (електричних, газових, спиртових тощо).

У грудні 2010 р. в Канкуні (Мексика) пройшов найбільший кліматичний форум ООН, у якому брали участь представники 194 країн. Метою чергового саміту стала необхідність підписання оновленого (після завершення дії Кіотського у 2012 р.) глобального договору зі скорочення емісії парникових газів, і є надія, що нарешті і найбільш економічно розвинені країни (США, Канада, Китай, Індія та інші) візьмуть найактивнішу участь у процесі зменшення шкідливих викидів в атмосферу. Найбільшим випробуванням глобальна зміна клімату обіцяє стати для 54 найбідніших країн на планеті, включаючи Індію з її більш ніж мільярдним населенням. Дослідження, проведені гуманітарними, науковими співтовариствами, дають оцінку того, як 184 країни світу будуть залежати від чотирьох ключових аспектів, таких, як охорона здоров'я, природні катастрофи, втрата оточуючого середовища за рахунок осушення й підйому рівня вод, а також економічні потрясіння. У прес-повідомленні ООН відзначається, що без "коригувальних дій" світ рухається до того, що до 2030 року в результаті зниження доступності їжі, води, різних природних ресурсів і зниження рівня економічного розвитку на планеті будуть гинути близько 1 млн чоловік щорічно. Особливо в дослідженні відзначається, що сучасній медицині слід уже сьогодні почати готуватись до руйнівних наслідків глобального потепління й пов'язаного із цим зростання інфекцій. Говорячи про економічну складову глобального потепління, експерти прогнозують, що більше половини з 157 млрд доларів економічних втрат прийдеться сплатити найбільш розвиненим країнам, таким, як США, Німеччина і Японія [13].

Система екологічного управління на підприємствах і в організаціях повинна стати невід'ємною складовою загальної системи їхнього управління. Рішення з питань екологізації виробництва мають прийматися на основі висновків і рекомендацій екологічного аудиту. Такі напрями розвитку захисту довколишнього середовища безумовно потребують величезного фінансового забезпечення і в цьому питанні до нагоди можуть стати прийнятні в Кіото (Японія, 1997 р.) під егідою ООН обмеження та квоти щодо викидів промислових газів.

Таким чином, у роботі автором розглянута актуальна тема розвитку екологічного туризму. Висвітлено основні проблеми негативного впливу туризму на навколишнє середовище, оцінено стан екології на окремих прикладах. Екотуризм є найбільш динамічною галуззю туризму, яка може приваблювати інвесторів і допоможе зберегти природний спадок для наступних поколінь.

Література: 1. Офіційний сайт Всесвітньої туристської організації. – Режим доступу : <http://www.unwto.org>, <http://85.62.13.114/index>. 2. Активний відпочинок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pohod.org.ua>. 3. Столиків А. Види туризму / А. Столиків // Туризм і відпочинок. – 2000. – № 21. 4. Офіційний сайт електронної енциклопедії. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org>. 5. Дроздов А. В. Экологический императив и рекреационная география / А. В. Дроздов // Известия РАН. Серия географическая. – 1998. – № 4. – С. 92–93. 6. Ледовских Е. Ю. Современная концепция экотуризма / Е. Ю. Ледовских, А. В. Дроздов, Н. В. Моралева // Экотуризм на пути в Россию. Принципы, рекомендации, российский и зарубежный опыт. – Тула : Гриф и К, 2002. 7. Храбовченко В. В. Экологический туризм : учебно-методическое пособие / В. В. Храбовченко. – М. : Финансы и статистика, 2007. – 208 с. 8. Туристична бібліотека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tourlib.net>. 9. Заповедники и национальные парки России / авт.-сост. М. М. Забелина, Л. С. Исаева-Петрова, Л. В. Кулешова. – М. : ЛОГАТА, 1998. – 160 с. 10. Хвилер Ян. Шри-Ланка: не только пляжи / Ян Хвилер // Турбизнес. – 1999. – № 8. 11. Кабушкин Н. И. Менеджмент туризма / Н. И. Кабушкин. – Мн., 1999. 12. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004 – 2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" / авт. кол. : А. С. Гальчинський, В. М. Геєць та ін. ; Нац. ін-т стратег. дослідж., Ін-т екон. прогнозування НАН України ; М-во економіки та з питань европ. інтегр. України. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с. 13. <http://focus.ua/tech/159169> C.1.

Рецензент
докт. екон. наук,
доцент Гавкалова Н. Л.

Стаття надійшла до редакції
31.01.2011 р.

УДК 336.225

Полякова С. В.

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Анотація. Визначено місце та роль соціального аудиту в системі управління соціальними процесами; узагальнено зарубіжний досвід становлення систем соціального аудиту; проаналізовано можливості та проблемні моменти створення національної системи соціального аудиту; визначено перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Анотация. Определяется место и роль социального аудита в системе управления социальными процессами; обобщается зарубежный опыт становления систем социального аудита; анализируются возможности и проблемные моменты создания национальной системы социального аудита; определяются перспективы дальнейших исследований в данном направлении.

Annotation. The place and the role of the social audit in the management of social processes are defined; the international experiences with construction of social audit system are generalized; the possibilities and the problems of forming of national social audit system are analyzed and the possible research prospects in the area are considered.

Ключові слова: соціальна держава, соціальна сфера, соціальний аудит, управління соціальними процесами.

Соціальний аудит є однією із найважливіших інновацій у системі сучасного управління соціальними відносинами, важливою складовою механізму визначення та фіксації ступеня соціальної відповідальності держави, бізнесу, інститутів громадянського суспільства. Незважаючи на те, що це явище нове та мало поширене у соціальній практиці України, він може слугувати ефективним інструментом регулювання соціоекономічних відносин і тим самим підняти їх на якісно новий рівень.

Для України запровадження системи соціального аудиту є особливо актуальним. За роки реформування країна пережила багато різних потрясінь, найбільших збитків було завдано саме соціальній сфері. Частина проблем та невирішених питань залишилась нам у спадок ще з радянських часів. Усе частіше висловлюється думка про те, що нині наша країна переживає кризу не тільки в економічній, а і в соціогуманітарній сферах, тобто криза має системний характер. Як засвідчує світова історія, швидкий вихід із системної кризи просто неможливий, цей процес затягується у просторі і часі, а наслідки є малопередбачуваними та особливо негативними для суспільства.

У такий період можливі різні соціальні потрясіння, конфлікти, і саме соціальний аудит як універсальна технологія дослідження й управління соціальними процесами і є тим інструментом, який дасть змогу їх уникнути, сформувати систему управління соціальними ризиками, реалізувати стратегічні соціальні цілі та побудувати соціальну державу.

Соціальний аудит – явище доволі нове не тільки в Україні, але й і за її межами, а тому недостатньо вивчене та описане у науковій літературі. Із зарубіжних вчених, які займаються розробкою цієї проблематики, слід виділити Жака Інгалеса, Мартину де ля Корд, Убера Ландье [1; 2], серед

вчених близького зарубіжжя – А. Жукова [3], В. Кисельова [4], Ю. Попова, А. Шулуца [5], В. Мешкова [6] та ін. У їх публікаціях розглядаються теоретичні основи соціального аудиту, його види та механізми реалізації, однак основна увага зосереджується на аудиті системи управління людськими ресурсами. В Україні дослідженню аудиту як комерційної діяльності присвячені роботи М. Білухи, Ф. Бутинця, проблеми соціально-відповідального бізнесу розглядаються в роботах О. Балакіревої, Ю. Галустян [7], О. Прогнімак, О. Іщенко, О. Касперовича [8]. Особливо слід виділити роботи А. Андрущенко та С. Волкова, у яких соціальний аудит розглядається як механізм оптимізації розвитку соціальної сфери [9]. Разом з тим, вкрай мало ґрунтовних досліджень щодо розвитку системи аудиту макроекономічних процесів, зокрема програм державної підтримки вразливих верств населення, яким і присвячена стаття.

Метою написання статті є визначення місця і ролі соціального аудиту в системі управління соціальними процесами, можливостей його застосування на макроекономічному рівні для моніторингу програм соціальної підтримки населення.

Для реалізації поставленої мети у статті вирішуються такі завдання: визначається місце соціального аудиту в системі управління соціальними процесами; узагальнюється міжнародний досвід його запровадження та розвитку; обґрунтовується необхідність та окреслюються проблемні моменти створення національної системи соціального аудиту; вносяться пропозиції щодо напрямів розвитку системи соціального аудиту в Україні.

Україна конституційно проголосила себе соціальною державою. За тією теоретичною і практичною базою, яка існує на сьогодні щодо створення і функціонування соціальної держави, остання є соціальною системою, що гарантує громадянам різного соціально-економічного статусу споживання матеріальних і духовних благ у межах прожиткового мінімуму повністю і створення стабільних умов нарощування життєвого рівня населення шляхом самореалізації особистісного потенціалу в умовах прийнятого механізму господарювання.

Соціальна відповідальність державної влади полягає в тому, щоб створити ефективно функціонуючу систему соціальних гарантій для представників різних груп і прошарків населення, забезпечити умови для вільного розвитку, максимального розкриття творчого потенціалу кожного індивіда, гарантувати особисту безпеку громадянам, збереження здорового середовища їх існування. Відслідковувати відповідність усіх цих умов необхідним вимогам і стандартам дозволяють механізми соціального аудиту, що ефективно діють у ряді країн з розвинутою ринковою економікою.

Соціальний аудит як ефективна та затребувана технологія регулювання соціально-економічних відносин швидкими темпами розвивається у країнах з ринковою економікою: Франції, США, Канаді, Великобританії, стратегічною метою яких є сталий та довготривалий розвиток соціально орієнтованої економіки. Інститути соціального аудиту створені в Алжирі, Люксембурзі, Марокко, Сенегалі, Тунісі.

У США держава носить субсидіарний характер, оскільки бере на себе обов'язки соціального захисту при настанні надзвичайних обставин: стихійних лихах, епідеміях тощо, а допомогою малоімущим займаються численні благодійні організації. Сама американська ідеологія "вільного ринку" передбачає індивідуальну відповідальність за рівень власного добробуту, витрати на соціальні цілі – навчання, лікування тощо, несуть самі громадяни. Держава зняла із себе частину соціальних витрат, переклавши їх на населення та бізнес, тим самим соціальна відповідальність бізнесу є доволі високою. А оскільки соціальний аудит заснований у США на соціальній відповідальності, то і обмежений, в основному, корпоративними рамками і не використовується на макрорівні.

У теорії та практиці соціального аудиту провідні позиції займає Франція. Тут вже склалась концептуальна та правова основа соціального аудиту, система незалежних аудиторських агенцій. Характерною рисою системи аудиту є намагання вийти за рамки окремих компаній та перейти на макроекономічний рівень.

У Франції перехід від фінансового до соціального аудиту розпочався у 70-х роках минулого століття, причому основна увага була зосереджена не на соціальній звітності підприємств, а на макроекономічному рівні. У доповіді Жака Делора "Соціальні індикатори", опублікованій у 1971 році, було вперше поставлено завдання охопити сферу соціального розвитку, запропоновано нову систему індикаторів та введено такі поняття, як "бюджет часу", "ризик, пов'язаний із старінням знань" тощо.

У науковому дослідженні "Встановлення соціальної звітності" пропонувався ввести соціальні індикатори в поле соціальної діяльності та пов'язати їх із соціальною політикою. Однак у середині 70-х років проблематика соціальної відповідальності змістилась з макроекономічного на мікроекономічний рівень. У 1977 році було прийнято Закон "Про соціальний звіт", який потім було інтегровано в Кодекс праці.

На сучасному етапі питання соціального аудиту у Франції тісно пов'язані із соціальною відповідальністю бізнесу, соціально відповідальних інвестицій у рамках концепції сталого розвитку. Ринок професійного соціального аудиту перебуває на початковому етапі формування, кількість спеціалізованих агенцій, що можуть надавати такі послуги, не перевищує 10, а в цілому в Європі їх близько 30.

У Німеччині питанням соціальної політики приділяють особливу увагу та ставлять їх в один ряд з іншими важливими напрямками діяльності держави. Ця країна є чи не єдиною, де без обмежень діють всі правові норми ЄС стосовно проведення соціального аудиту. Специфікою країни є унікальне поєднання аудиту на мікро- та макрорівнях. Так, при проведенні аудиту аналізується не лише компанія, її показники, а й ступінь розвитку соціальної сфери регіону, у якому вона розміщена. При цьому виходять з того, що показники розвитку регіону формуються за рахунок компаній, які здійснюють тут свою діяльність, та населення, що проживає на цій території.

Японська модель соціального аудиту суттєво відрізняється від європейської та американської: тут набагато більше уваги приділяється соціально-економічним проблемам. Найбільший розвиток соціальний аудит отримав у соціально-трудовій сфері та сфері охорони навколишнього середовища.

Найвідомішими серед світових агенцій, що надають послуги соціального аудиту, є французька агенція Vigeo, американська Innovest, швейцарська SAM. В основному їх послугами користуються великі компанії, однак останнім часом соціальний аудит почали замовляти як невеликі компанії, так і окремі регіони та країни.

Незважаючи на такий бурхливий розвиток, частина питань залишається предметом дискусій. Так, гострою є проблема незалежності соціальних аудиторів від замовників, ставиться питання про ступінь прозорості результатів аудиту, обговорюється проблема доцільності використання соціального аудиту на макрорівні [10].

Серед пострадянських країн лідером у запровадженні системи соціального аудиту є Росія, де у 2007 році було розроблено Концепцію російської моделі соціального аудиту. У рамках практичної реалізації концепції було засновано Національний інститут соціального аудиту, який є автономною некомерційною організацією. Відповідно до Концепції федеральні органи державної влади несуть соціальну відповідальність за розробку та реалізацію соціально-економічної політики, що забезпечуватиме підвищення рівня та якості життя, у ній же визначено межі цієї відповідальності перед громадянським суспільством взагалі та окремих громадян зокрема. У Росії соціальний аудит інтегрований у систему соціального партнерства.

В Україні впровадження системи соціального аудиту перебуває лише на початковому етапі: відсутня організаційно-правова основа соціального аудиту, яка б створювала необхідні умови для діяльності соціальних аудиторів, немає необхідної кількості спеціалістів, здатних здійснювати аудит загальнонаціональних програм, проектів, заходів, відсутня система підготовки спеціалістів. Система аудиту добре розвинена та діє на рівні окремих господарських одиниць, як

правило, великих компаній з іноземним капіталом. До того ж, часто для проведення аудиту залучаються іноземні спеціалісти, їх послуги є доволі високовартісними, а тому скористатись ними може обмежена кількість фірм, установ, організацій.

Соціальний аудит – поняття ширше від фінансового аудиту, оскільки, крім суто фінансових, охоплює ще і соціальні аспекти суспільних відносин. У Концепції російської моделі соціального аудиту поняття "соціальний аудит" трактується як "інструмент регулювання соціоекономічних відносин шляхом добровільного соціального діалогу всіх сторін, зацікавлених у досягненні соціального консенсусу. Соціальний аудит – аналіз факторів соціальних ризиків і розробка пропозицій зі зменшення їх впливу". Це один із механізмів системи управління, а також спосіб моніторингу, призначений для спостереження за сферою соціоекономічних відносин [10].

У здійсненні аудиторського обстеження соціальної сфери зацікавлені органи влади всіх рівнів, інститути громадянського суспільства (неурядові організації, профспілки, союзи роботодавців), а також пересічні громадяни, оскільки кінцевою метою його проведення є покращення стану соціальної сфери та підвищення ефективності різних соціальних програм підтримки населення.

Першим кроком до створення національної системи соціального аудиту має стати формування його правової основи: прийняття законодавчих актів, що регулюватимуть відносини з приводу здійснення соціального аудиту, розробки стандартів, системи інформаційного забезпечення, навчання, підвищення правосвідомості та відповідальності посадових осіб й інші аспекти діяльності у сфері проведення соціального аудиту. Формування правової бази соціального аудиту здійснюється на національному та міжнародному рівнях, стандарти соціальної відповідальності формуються у міжнародному та галузевому форматах.

В основу формування системи соціального аудиту мають бути покладені головні положення Конституції України, оскільки тут записані основні соціальні права громадян, що мають забезпечити умови для реалізації кожним громадянином своїх здібностей за безпосередньої підтримки держави. Крім основного закону, правову основу соціального аудиту складають положення Бюджетного та Податкового кодексів, Кодексу законів про працю, норми міждержавних угод та конвенцій, підписаних та ратифікованих Україною. Однак, як вже зазначалось, незважаючи на наявність загальної законодавчої бази, конкретних нормативно-правових актів, які б регулювали процедуру проведення соціального аудиту, в Україні немає.

Нині чинний Закон "Про аудиторську діяльність" стосується виключно суб'єктів господарювання і не поширюється на аудиторську діяльність державних органів, їх підрозділів та посадових осіб, уповноважених на здійснення державного фінансового контролю та його складової – фінансового аудиту. А закону, який би визначав основні терміни та поняття, органи, що мають здійснювати соціальний аудит, порядок здійснення, права та обов'язки, відповідальність аудиторів, поки що не розроблено.

Тому необхідно розробити та прийняти Закон "Про соціальний аудит". Крім того, методологія його проведення має бути затверджена спеціальним документом Міністерства праці та соціальної політики України.

Соціальний аудит необхідний у реалізації пріоритетних національних проектів, які мають чітко виражену соціальну спрямованість. Замовниками соціального аудиту на макrorівні виступають органи влади, а безпосередніми виконавцями – спеціалізовані організації: агенції, фірми, інститути соціального аудиту.

Процес проведення соціального аудиту включає низку взаємопов'язаних етапів: підготовчі організаційні роботи; підбір персоналу; розробка плану соціального аудиту; збір інформації; аналіз й обробка інформації; підготовка аудиторського звіту.

Перший етап – проведення підготовчої роботи – є дуже важливим, оскільки замовник має визначитись з:

метою проведення аудиторського дослідження, причому визначається загальна та конкретна мета; метою соці-

ального аудиту є розкриття та вивчення причин саме такого стану соціально-економічних показників, можливості їх зміни на кращу чи на гірше, виявлення чинників, що впливають на динаміку показників;

цілями соціального аудиту, які можуть бути формуючими (результати аудиту можуть щось змінити у стані об'єкта дослідження) або остаточними (дають змогу зробити лише висновки, які можуть бути враховані у подальшій роботі);

об'єктом (об'єктами) аудиту (аудиторському обстеженню може підлягати як окрема програма соціальної допомоги, так і вся система соціальної підтримки населення);

основними завданнями аудиторського дослідження, які будуть залежати від вибору об'єкта, мети та цілей;

виконавцями робіт; соціальний аудит може бути проведений або аудиторською фірмою, або командою аудиторів із залученням експертів (спеціалістів міністерств, відомств, науковців тощо).

Якщо замовник вирішить скористатись послугами аудиторської фірми, тоді підбір персоналу буде проводитись керівництвом цієї фірми; власну команду аудиторів замовник має формувати, виходячи із компетенції окремих спеціалістів у тій чи іншій галузі. Процедура аудиту – доволі складна та тривала, потребує значних трудових та фінансових витрат, тому у розвинутих країнах користуються послугами спеціальних агенцій.

Щодо проведення в Україні соціального аудиту програм соціальної підтримки населення, замовниками яких будуть органи державної влади, то на нинішньому етапі залучення аудиторських фірм навряд чи буде можливим з декількох причин.

По-перше, в Україні немає аудиторських фірм, що мають практику проведення аудиту на макrorівні. Крім того, у команді соціальних аудиторів мають бути спеціалісти, які добре орієнтуються в законодавчо-нормативній базі, на якій ґрунтується вся система соціальної допомоги в Україні, фінансових питаннях, бюджетному процесі тощо. Навряд чи у функціонуючих нині аудиторських фірмах є такі спеціалісти.

По-друге, залучення міжнародних аудиторських компаній теж є проблематичним і через високу вартість їх послуг, і через те, що їм знадобиться доволі тривалий час для вивчення законодавчої бази, національних особливостей функціонування системи соціальної підтримки вразливих верств населення.

По-третє, нині рішення щодо функціонування тієї чи іншої програми приймаються урядовцями з суто політичних міркувань, попередня експертиза ефективності тієї чи іншої програми в більшості випадків обмежується розрахунком необхідної кількості коштів для її запровадження. Тому перспектива можливого оприлюднення в міжнародному масштабі результатів соціального аудиту програм соціальної підтримки населення навряд чи влаштує замовників.

Нині в Україні існує практика залучення міжнародних експертів-консультантів з тих чи інших питань. Крім того, запроваджуються різні проекти. Так, у період 2006 – 2011 рр. компанією ECORYS у співпраці з Українським центром соціальних реформ виконується проект "Удосконалення системи соціальної допомоги". Проект фінансується Світовим банком. Його структура об'єднує три компоненти:

- компонента А – модернізація адміністративної системи;
- компонента В – удосконалення, моніторинг та оцінка політики соціального захисту, інформування громадськості;
- компонента С – інституційний розвиток.

Розробки в межах цього проекту можна вважати вагомим досягненням з точки зору розвитку системи соціального аудиту соціальних програм, оскільки оцінка та моніторинг як система безперервного спостереження та наукового аналізу основних соціально-економічних показників є різновидами соціального аудиту. Разом з тим, під час роботи фахівцями було виявлено низку проблемних питань, без вирішення яких подальший розвиток системи соціального аудиту не буде можливим.

Однією з найважливіших визначено проблему відсутності єдиного інформаційного забезпечення моніторингу та оцінки соціальних програм. Основною інформаційною базою є обстеження умов життя домогосподарств (ОУЖД), що проводиться Держкомстатом України на постійній основі з 1999 року. Однак це обстеження має серйозні обмеження щодо надійності даних. Крім того, дані, отримані з ОУЖД, не співпадають з даними адміністративної статистики, що теж ускладнює процедуру моніторингу.

Виходячи із зазначеного, сьогодні необхідно розробляти і впроваджувати удосконалені інформаційні технології в систему державного управління, маючи на увазі при цьому єдині методологічні та організаційні підходи, програмні продукти.

Відповідно до Закону України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 рр.", з метою удосконалення управління процедурами соціального захисту населення та створення ефективної системи соціального аудиту програм соціальної підтримки необхідно забезпечити використання сучасних технологій автоматизованої обробки інформації шляхом інтегрування її з розрізнених біллінгових (виплатних) інформаційно-аналітичних систем усіх форм власності та відомчої підпорядкованості в Корпоративну інформаційно-аналітичну систему з функціями соціального процесингу, яка передбачає ефективну взаємодію влади (структурних підрозділів місцевих органів влади щодо призначень допомог, пільг, житлових субсидій, інших соціальних виплат, реєстрацію місця проживання громадян і т. д.), а також бізнесу, який надає послуги бюджетним установам, населенню шляхом обміну інформацією.

Ще одним необхідним кроком видається створення та впровадження соціальних карток, яка дасть змогу центральному, регіональному та місцевим органам виконавчої влади забезпечити підвищення ефективності та якості управління соціально-економічними процесами шляхом організації достовірного автоматизованого аудиту витрачених коштів та наданих послуг для підтримки ефективних управлінських рішень.

Запровадження єдиної інформаційної бази та соціальних карток створить необхідне підґрунтя для формування національної системи соціального аудиту, який з часом стане повноправним елементом економіки як усвідомлена соціально-економічна необхідність.

Література: 1. Igalens J. La Responsabilite sociale de l'entreprise, editions d'Organisation / J. Igalens, M. Joras. – Paris, 2002. 2. Human Rights Principles and Responsibilities for Transnational Corporations and Other Business Enterprises. – UN High Commissioner for Human Rights, 2002. 3. Жуков А. Л. Аудит заработной платы – действенный инструмент ликвидации дефицита достойного труда / А. Л. Жуков // Труд и социальные отношения. – 2007. – № 2. – С. 20–27. 4. Киселев И. А. Сравнительное трудовое право / И. Я. Киселев. – М. : ТК Велби, 2005. – 320 с. 5. Шулул А. А. Концепция российской модели социального аудита / А. А. Шулул, Ю. Н. Попов // Народонаселение. – 2007. – № 4. – С. 45–56. 6. Мешков В. Р. Особенности российской модели социального аудита. Экспресс-серия / В. Р. Мешков. – М. : Издательский дом "АТиСО", 2009. – С. 410–417. 7. Балакірєва О. М. Соціально відповідальний бізнес в Україні: поняття та основні чинники / О. М. Балакірєва, Ю. М. Галустян // Український соціум. – 2007. – № 5–6. – С. 14–27. 8. Прогнімак О. Д. Формування соціальної відповідальності бізнесу: взаємодія з місцевими спільнотами та владою / О. Д. Прогнімак, О. В. Іщенко, О. Ю. Касперович // Український соціум. – 2007. – № 1. – С. 14–21. 9. Волков С. Соціальний аудит як механізм оптимізації управління розвитком соціальної сфери / С. Волков, А. Андрущенко // Профспілки України. – 2008. – № 4. – С. 10–13. 10. www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Mtpsa/2009_15/Mewkov.pdf.

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Дороніна М. С.

Стаття надійшла до редакції
17.01.2011 р.

УДК 358.95

Грущинська Н. М.

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ ПРОЦЕСАХ СУЧАСНОСТІ

Анотація. Розкрито причини та наслідки економічної кризи 2008 – 2009 років для країн Європи та України, безпосередньо, а саме її вплив на зовнішньоекономічний вектор країни.

Аннотация. Раскрыты причины и последствия экономического кризиса 2008 – 2009 годов для стран Европы и Украины, непосредственно, а именно его влияние на внешнеэкономический вектор страны.

Annotation. The reasons and consequences of economic crisis 2008 – 2009 years for the countries of Europe and Ukraine, directly, namely its influence on the external economic vector of country are suggested.

Ключові слова: економічна криза, зовнішньоекономічна діяльність, національні пріоритети, глобалізація, міжнародні організації, безробіття, валовий внутрішній продукт, зовнішньоторговельний оборот.

Розвиток сучасних світогосподарських зв'язків обумовлюється поглибленням процесів взаємозалежності різних національних економік і активізацією їх участі в сучасному міжнародному поділі праці. Участь України в міжнародному поділі праці та світогосподарських процесах визначає її національні пріоритети, а саме формування ринкового середовища, інтеграцію в європейську спільноту, повноправне членство у Світовій організації торгівлі. У зв'язку з цим, особливої актуальності набувають проблеми формування і налагодження зовнішньоекономічних зв'язків, організації й управління зовнішньоекономічною діяльністю, розробки і реалізації ефективної зовнішньоторговельної політики. Світова економічна криза сприяла прояву всіх проблем, що були накопичені в українській економіці протягом останніх двох десятиріч. Наслідки кризи впливають не лише на внутрішні процеси в країні, а й на зміну зовнішньоекономічної політики держави.

Теоретичним проблемам розвитку зовнішньоторговельної політики присвячені численні роботи як українських, так і зарубіжних вчених-економістів. Серед них слід відзначити дослідження М. Аль-Аграа, Дж. Брандера, Дж. Вінера, Г. Грубеля, Р. Д. Джонса, Р. Кейвса, Ч. Кіндлбергер, Д. Кісінга, В. Леонтьєва, С. Ліндера, Х. Ліннеманна, Дж. Міда, К. Мілнера, Б. Оліна, М. Познера, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, Б. Спенсера, Р. Фінстра, Г. Хаберлера, Е. Хекшера, М. Чаколідеса.

Багато наукових праць українських економістів присвячено інтеграції України в сучасне світове господарство, адаптації національного виробництва до вимог сучасного рівня розвитку міжнародного поділу праці, а також проблемам розробки та впровадження зовнішньоекономічної стратегії України. Серед них дослідження Д. Богині, В. Будкіна, І. Бураковського, Г. Волинського, А. Гальчинського, О. Дерев'янка, М. Дудченка, О. Живицького, О. Кириченка, Л. Кістерського, Г. Климка, В. Клочка, А. Кредісова, І. Лукінова, Ю. Макогона, С. Мочерного, В. Новицького, В. Онищенко, А. Поручника, К. Радченка, О. Рогача, А. Рум'янцева, Г. Сащенка, Ю. Сафіуліна, В. Сіденка, В. Сиренка, С. Соколенка, М. Суркова, М. Тараканова, А. Філіпенка, О. Шниркова та інших вчених.